

Türkiye'de Plastik Geri Dönüşüm Sektörü

Öncelikle plastik geri dönüşüm sektörü Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz plastik sanayini de çok yakın zamanda adeta bir paradigma değişikliği esasında etkisi altına alacak olan döngüsel ekonomi hızla gelişmektedir. Ülkemizde de benzer bir yönelim söz konusudur. Plastik geri dönüşümü alanında lisanslı işletme sayısı 1.039 iken, bu işletmeler yaklaşık 350.000'den fazla kişinin istihdamını etkilemektedir. Bugün, üretim kapasitesi 850.000 ton olan sektörümüz, mevcut büyümesini sürdürürse 2030 yılında 4,3 milyon tona ulaşacaktır. Bir PETKİM kadar üretim yapan ve önümüzdeki 10 yılda 5 PETKİM kadar daha üretim yapma potansiyeli sunan bu sektörün, ülkemiz için hayati öneme sahip olduğu bir gerçektir.

Plastik geri dönüşüm sektörü, 2018 yılında 436 bin ton hurda ithal etmiş ve bu **ithalatın karşılığı 116 milyon dolar olmuştur**. Söz konusu hurdanın önemli bir bölümü, yurtiçinde plastik hammaddeye ve sonrasında mamule dönüştürülerek ihraç edilmiş ve **yaklaşık 770 milyon dolar ihracat geliri elde edilmiştir**. Diğer bir ifade ile kabaca 1 birimlik döviz çıkışı karşılığında 7 birimlik döviz girişi sağlamaktadır. Bu bağlamda sadece bu ithalattan kaynaklı üretim sayesinde ülkemiz 654 milyon dolar cari fazla vermiştir. Üstelik yurtiçinde dönüştürdüğü hurdayı da dahil ettiğimizde yaklaşık 1 milyar dolarlık plastik hammadde ithalatının önüne geçilmiştir.

Türkiye plastik geri dönüşüm endüstrisi; kaynağında ayrıştırma yetersizliğine, toplama ayrıştırma sistemindeki zafiyetlere ve kurumsallaşma eksikliklerine bağlı olarak yurtiçindeki hurdadan miktar, kalite ve sürdürülebilirlik bağlamında arzu etmesine rağmen yeterli olarak yararlanamamaktadır. Ülkemizde ambalaj atıklarının büyük bir kısmı sokaklardan kayıt dışı olarak toplanmakta, yeterli işçilik görmemiş ve cinsine göre tasnif edilmemiş olabilmektedir. Bu nedenlerle sektörümüz özellikle yurtdışındaki pazarlarda artan talebe bağlı olarak ise hammadde açığını, yaptığı hurda ithalatı ile karşılamaktadır. Bu hurda, ihracat pazarlarımızdaki müşterilerimizin siparişlerine ve kalite standartlarına uygun olacak şekilde kaynağında ayrıştırılmış, sınıflandırılmış, kalite yönünden uygun ve tedarik sürdürülebilirliği sağlanmış niteliklerdedir. Ülkemizde sıfır atık projesi yaygınlaştıkça, yurtiçi geri dönüştürülebilir atık miktarı, kalitesi ve sürdürülebilirliği de artacaktır. Ancak global döngüsel ekonomide pay sahibi olabilmek için içeride kurulu tesislerimizin işlemesi, pazar paylarını

genişletmesi, istihdam sağlaması, katma değerli ürün konusunda maharet ve standart kazanabilmesi için bu dönemde geri dönüştürülebilir hurda ithalatı yapılmak durumundadır.

Ülkemizin plastik sanayinin global döngüsel ekonomi içinde pozisyon alması önemli iken, iş işten geçmeden kısa vadeli değil orta ve uzun vadeli yararların dikkate alındığı politikaların oluşturulması önem arz etmektedir. Zira günümüzde 370 milyon ton olan yıllık dünya plastik tüketiminin, 2050’de 1 milyar tonu geçmesi beklenmektedir. Bugün henüz emekleme aşamasında olan küresel geri dönüşüm sektörünün ise 2050’deki bu talebin yaklaşık %60’ını karşılayacağı öngörülmektedir. Özellikle Güney Kore, Çekya, Bulgaristan, Romanya, Makedonya, Sırbistan gibi ülkelerin yanı sıra Avustralya, ABD gibi deniz aşırı ülkelerde yatırımların son yıllarda srat kazandığını görüyor, bu ülkelerde önemli kapasitelerin oluşturulmasını yakından takip ediyoruz. Türkiye’de de sektörün büyümesi benzer bir eğilim göstermektedir. Sektörün mevcut büyümesi devam ederse 2030’da plastik hammadde ithalatından kaynaklı cari açığımızı %35,1 azaltacağı hesaplanmaktadır.

PLASTİK GERİ DöNüşüM ETKİ SAHASI

1. vrenin korunması

Geri dönüşüm sektörü tüm dünyada sıfır atık politikalarının en önemli ayaklarındanır. Zira karbon salınımının azaltılması temel amaçlardan biridir. Toprağa gömme ya da yakma yerine geri dönüştürerek ekonomik değer oluşturulmaktadır. Ayrıca plastik geri dönüşümde kullanılan enerji, orijinal hammadde üretiminde kullanılan enerjiden 8’de 1 oranında daha verimlidir. Diğer bir ifade ile enerji verimliliği açısından da üstün özellikler barındırır. Bununla birlikte ülkemizde hayırlı bir şekilde başlatılan sıfır atık hareketini geliştirmek için kapasite gelişimi şarttır. Modern tesislerimizin gelişimi için yurtiçi ve yurtdışından tedarik edilecek hammadde ile yapacağımız teknolojik yatırımlar büyümelidir. Geri dönüşüm sanayisinin güçlenmesi içerideki atığın daha hızlı ve etkin bir şekilde geri kazanımına fayda sağlayacaktır. İçerideki atığımızı dönüştürdüğümüz gibi yurtdışına da ihracat yapabilmeliyiz.

2. İstihdam

Geri dönüşüm sektörü istihdam dostudur. Yapılan analizler göstermektedir ki katı atık depolama ve yakmada istihdam edilen her 1 kişiye karşı geri dönüşüm sektöründe 20 kişi istihdam edilmektedir. Türkiye gibi hızlı artan bir genç nüfusa sahip ve işsizliğin yapısal bir sorun teşkil ettiği ülkelerde sektörün önemi daha da yüksektir. Kendisi ve tedarik sağladığı sektörler itibarıyla 1 milyon kişinin istihdamını etkilemektedir. Bunun yalnızca 350.000'i plastik sektöründedir. Ayrıca düşük vasıflı işçilik sorununu absorbe edebilme potansiyeli barındırmaktadır.

3. Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması

Petrokimya yatırımları yapısı gereği fizibil olmak için belli alanlarda yığılmak zorundadır. Geri dönüşüm sektörü ise yerel atık kaynağına yakın olmanın avantajı sebebiyle çok farklı coğrafyalarda istihdam ve ekonomik katkı oluşturabilmektedir. Bu kapsamda sektör, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına pozitif katkı yapmaktadır.

4. Plastik sektörde arz güvenliği

Bilindiği üzere ülkemizde birincil plastik hammadde üretimi oldukça kısıtlı olup plastik sektörü ihtiyacını büyük oranda ithalat yoluyla karşılamaktadır. Bu sebeple sektör, döviz kurunda yaşanan dalgalanmalar ve "force majeure"ler (uluslararası ticaret kapsamında petrokimya firmalarının mücbir sebebe dayandırdığı hukuksal sonuçlar doğuran tedarik krizi) gibi dışsal şoklara açık hale gelmektedir. Geri dönüşüm sektörü gerek yurtiçi gerek yurtdışından tedarik ettiği hurdaları hammadde haline getirerek plastik sektörde arz güvenliği sağlayan bir çığa görevi görmektedir.

5. Cari açığın azaltılması

Plastik geri dönüşüm sektörü 2030 itibarıyla plastik hammadde cari açığımızı %35,1 oranında azaltacaktır. Zira plastik geri dönüşüm sektöründeki gelişme her geçen gün orijinal hammadde ithalatıyla meydana gelen yüksek döviz kaybını önlemektedir.

6. İhracatın artması

Özellikle tüm dünyada döngüsel ekonomi süreci içine girilmesi dış talebin de artmasını sağlamıştır. Türkiye'nin yakın gelecekte ihracatçı sektörleri arasında en başta yer alacak sektörlerden biri plastik geri dönüşümdür. Ayrıca plastik geri dönüşüm otomotiv, tekstil, kimya gibi başat ihracatçı sektörleri besleyen kaynaklardan biri haline dönüşmüştür.

7. Değer zincirinin ve rekabetçi yapının korunması

Ülkedeki tüm sanayi, katma değer ekleyebileceği hammadde ve girdiyi en rekabetçi koşullarda yurtiçinden ve yurtdışından tedarik edebilmeli, yerlilik ve millilik katma değere yansımalıdır. Otomotiv, beyaz eşya, ambalaj, tarım, elektrik-elektronik ve inşaat başta olmak üzere 30'dan fazla sektöre ara malı sağlayan plastik sektörü, orijinal ürünü ikame edebildikleri sahada geri dönüştürülmüş hammaddeyi kullanmakta, rekabetçi yapılarını koruyabilmektedir. Örneğin ortalama bir otomobilde 200 kilograma yakın plastik kullanılmaktadır. Bu ürünlerin tamamının birincil üründen üretilmesi maliyeti yaklaşık iki kat arttıracak ve otomotiv sektöründeki firmalarımızın ihracatta pazar payı kaybına sebebiyet verecektir. İkinci bir örnek ise polyester elyaf sektörüdür. Yoğun olarak ihracata çalışan ve polyester elyaf kullanan tekstil sektörü rekabetini geri dönüşüm sektörüne borçludur. Yine üçüncü bir örnek verecek olursak, altyapı yatırımlarında kullanılan plastik boruların yaklaşık %50'si geri dönüştürülmüş plastikten üretilmektedir. Söz konusu boruların birincil hammaddeden üretilmesi durumunda kentsel dönüşüm proje maliyetleri oldukça yükselecektir.

8. Yerli makine endüstrisinin geliştirilmesi

Petrokimya tesislerinde ve plastik işleme sektöründe kullanılan makine/ekipman alanında büyük oranda ithalata bağımlı olan ülkemiz, geri dönüşüm makineleri alanında ise büyük oranda yerli firmalardan tedarik yoluna gitmektedir. Geri dönüşüm yatırımları arttıkça, yerli makinaların teknolojisine yönelik yatırımlarda artacaktır. Örneğin Avusturya, tek bir plastik enjeksiyon makinası üreticisi sayesinde yıllık 1,2 milyar dolayında ihracat yapmakta ve bu alanda dünya lideri pozisyonunda bulunmaktadır. Geri dönüşüm sektörü desteklenirse, tedarikçi konumunda bulunan makine sektörü de böyle bir konuma gelebilir.

9. Gelecek dönem rekabetine uygun know-how geliştirilmesi

Gerek mevzuat düzenlemeleri gerekse genişletilmiş üretici sorumluluğu uygulamaları kapsamında geri dönüştürülmüş hammadde kullanımının zorunluluğu sürekli olarak arttırılmaktadır. Ayrıca Horizon 2020 programı kapsamında geri dönüşüm sektöründe yeni teknolojiler geliştirilmesi için dünyanın her tarafında Ar-Ge çalışmaları yürütülmektedir. Ülkemizde geri dönüşüm sektörünün gelişmesi hem plastik sektörünün bu hammaddenin kullanımı konusunda hem de geri dönüşüm sektörünün yeni geliştirilen teknolojiler konusunda güncel bilgiye sahip olmalarını sağlayacaktır. Geçmişte petrokimya sektöründe önemli bir fırsat kaçırılmıştı, geri dönüşüm sektöründe de aynı hataya düşülmemesinin ülkemizin menfaati açısından önem arz ettiğini düşünüyoruz.

Çöp ithalatı ülkemizin de taraf olduğu Basel Konvansiyonu kapsamında yasaklanmıştır. İthal edilen tüm ürünler ekonomik değeri haiz ve geri dönüştürülebilir hurda olup, geri dönüşüm sektörünün hammaddesi konumundadır. 2019/3 sayılı tebliğ kapsamında hurda ithalatı yapan Çevre İzin ve Lisans Belgesi sahibi işletmeler, 3 (üç) iş günü öncesinden Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bildirimde bulunmaktadır. Bakanlık gümrükte tespit yapıp, tutanağa bağladıktan sonra üründe bir sorun olmaması durumunda ithalata uygunluk yazısı vermekte ya da ihtiyaç duyması halinde laboratuvar analizine başvurmaktadır. Akabinde gümrük görevlileri sarı ve kırmızı hatlarda tam veya kısmi tespit yapmakta ve sonrasında ithalat işlemi sonlandırılmaktadır. Tutarsızlık olması, şüphe duyulması durumunda ise ayrıca tesiste denetim yapma yetkisi bulunmaktadır.

Ülkesinde üreten, vergi veren, istihdam sağlayan işletmelerin temsilcisi olarak yakın dönemde ülkemiz ekonomisine bugünden daha fazla katkı verecek olan bu sektörün önünün kesilmemesini talep ediyoruz. Zira plastik geri dönüşüm sektörünün ülkemiz ekonomisinde bugün ve yarın söz sahibi olacağına inanıyoruz. Bu bağlamda, bilimsel ve rasyonel etki analizlerinin yapılarak, gerek çevremizi koruyacak gerekse sanayimizin gelişimini sağlayacak tedbirlerin tüm paydaşlarca oluşturulacak bir Türkiye Plastik Geri Dönüşüm Sektörü

Masterplanı çerçevesinde hayata geçirilmesini talep ediyoruz. Bu bağlamda sorun ve çözüm önerilerimizi üç madde halinde de özetlemek isteriz:

Sorun-1: Türkiye’de atık toplama ve ayrıştırma kalitesinin yetersiz olması sebebiyle geri dönüşüme uygun hammaddenin miktarsal yetersizliği, kalite düşüklüğü ve sürdürülebilir olmaması

Çözüm-1: Sıfır atık projesi yaygınlaşmalı, özellikle ambalaj atıklarında depozito sistemi hayata geçirilmeli, TAT’lar standartlar açısından denetlenmeli ve kurumsallaşmaları için teşviklerle sübvansede edilmeli (32 milyon ton evsel atık, 6-7 milyon ton geri dönüştürülebilir / 5,5 milyon ton gömülüyor)

Sorun-2: Plastik geri dönüşüm sektörü ve onun beslediği 30’dan fazla sektörün ihracat yapması ve dünya ile rekabet edebilmesi için yurtiçinin yanısıra yurtdışından da sürdürülebilir hammadde temini

Çözüm-2: Geri dönüşüme uygun yurtiçi atığın tamamı kullanıldığı için yurtiçi ve yurtdışı taleplerin yerine getirilmesi bağlamında rekabetçi fiyatlardan temiz, geri dönüştürülebilir hurda hammadde ithalatının sağlanması

Sorun-3: Bilimsel araştırma ve gerçekliklerle bağdaşmayan algı

Çözüm-3: Bilimsel ekonomik verilerin ve fırsat maliyetinin ortaya konulması, sektörün disipline edilmesi, denetim ve standart kontrollerinin artırılması